Ιεροί κανόνες και κοσμικοί νόμοι (Πρωτ. Λάμπρος Δ. Φωτόπουλος)

Categories : ΒΙΒΛΙΑ

Date : 13 Δεκεμβρίου, 2011

Πρόκειται γιὰ μιὰ σημαντικὴ κατάθεση στὸ συγκεκριμένο πεδίο τῆς σχέσεως τῶν Ἱ. Κανόνων μὲ τοὺς Κοσμικοὺς Νόμους (δηλ. τοῦ Κράτους), μὲ καίριες ἐπισημάνσεις. Ὁ πρωτοπρεσβύτερος συγγραφεὺς ἔμπειρος νομικός, ὡς πρώην Δικηγόρος, βλέπει κι ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς τὸ θέμα, καὶ ὡς ποιμένας-θεολόγος καὶ ὡς νομικός.

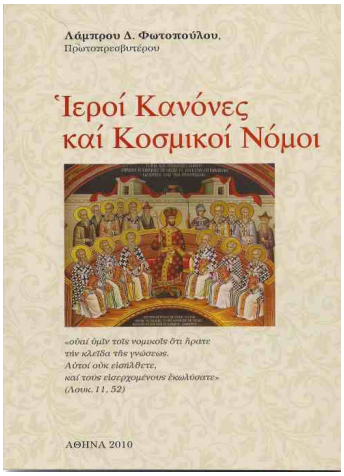

Κύρια γραμμὴ ἀναπτύξεως τοῦ προβληματισμοῦ γύρω ἀπὸ τὴν σχέση τῶν Κανόνων μὲ τοὺς Νόμους ἀποτελεῖ τὸ ἀνθρωπολογικὸ ὑπόβαθρο. Ἡ διήκουσα ἀρχὴ τῶν Ἱ. Κανόνων συνίσταται στὸ μεγάλο ἐρώτημα: τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Οἱ Ἱ. Κανόνες ἀποτελοῦν «ἀνθρωπολογικὲς προτάσεις», τῶν ὁποίων θεμελιῶδες κριτήριο εἶναι τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ὁ Θεάνθρωπος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Νόμο τοῦ Κράτους, ὁ ὁποῖος βεβαίως ἔχει ἄλλα θεμέλια ἀνθρωπολογικά, ἔχει ἄλλον «ἰδεώδη» ἀνθρώπινο τύπο, τὸν «φυσικὸ» ἄνθρωπο. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ λόγου ὁ τελικὸς σκοπὸς ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος Ἑρμηνείας καὶ Ἐφαρμογῆς τῶν δύο αὐτῶν Συστημάτων διακρίνεται ριζικά. Οἱ μὲν Ἱ. Κανόνες κατανοοῦν παντοῦ καὶ πάντα τὴν «ἀντικανονικὴ ἀνθρώπινη συμπεριφορὰ» ὡς ἀσθένεια καὶ ἀποσκοποῦν στὴν πνευματικὴ θεραπεία τοῦ ἀνθρώπου, οἱ δὲ Νόμοι ἔχουν πολλὲς φορὲς μεταβαλλομένη (χρονικῶς καὶ γεωγραφικῶς) ἄποψη γιὰ τὴν «συμπεριφορὰ» καὶ στοχεύουν κυρίως στὴν ἐξισορρόπηση κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν συμφερόντων διὰ τῆς ἀπειλῆς ποινῶν.

Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ προβληματισμοῦ, ἰδιαίτερη ἔμφαση δίδεται στὸ

πρόβλημα τῆς ὀρθῆς «ὑπαγωγῆς» (καὶ τοῦ κανονικοῦ/νομικοῦ συλλογισμοῦ), προϋπόθεση τῆς ὁποίας (ὡς πρὸς τοὺς Ἱ. Κανόνες) δὲν εἶναι ἁπλῶς ἡ νομικὴ λογικὴ ἀλλὰ ἡ ὀρθὴ λειτουργία τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς, σύμφωνα μὲ τὶς ὀρθόδοξες νηπτικὲς ἀρχές. Μάλιστα ἐδῶ προσάγεται τὸ ἐξαιρετικὸ παράδειγμα τῆς «ἀντιδικίας» τοῦ Χριστοῦ μὲ τὸν Διάβολο στὴν ἔρημο. Ἐκεῖ ὁ τελευταῖος «πείραξε» τὸν Κύριο μὲ τὰ τρία «Γέγραπται γάρ». Ἐπικαλούμενος δηλαδὴ τὶς διατάξεις τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἔκανε λάθος ΥΠΑΓΩΓΗ μὲ τὴν «δαιμονικὴ λογική του», γιὰ νὰ παγιδεύσει τὸν Χριστό μακριὰ ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ θείου θελήματος. (Τόσο μεγάλη σημασία ἔχει ἡ ὑπαγωγή καὶ συνεπῶς τὸ ἁγιοπνευματικὸ στοιχεῖο).

Ἡ ἐπισήμανση αὐτῶν τῶν βασικῶν διαφορῶν καὶ ἡ μεθοδική, ἂν καὶ συνοπτική, ἀνάλυση τῶν ἐπὶ μέρους συνεπειῶν τους ἀποτελεῖ τὴν συνεισφορὰ τοῦ βιβλίου αὐτοῦ. Εἴθε ὁ προβληματισμὸς αὐτὸς νὰ γονιμοποιήσει πλούσια καρποφορία ἐπ᾽ ἀγαθῷ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τῆς Ἐκκλησίας

(Σχόλιο γιά τό βιβλίο της "Χριτιανικής Βιβλιογραφίας")

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν Εἰσαγωγὴ τοῦ βιβλίου τοῦ
Πρωτ. Λάμπρου Δ. Φωτοπούλου (πρ. Δικηγόρου)

«ΙΕΡΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ καὶ ΚΟΣΜΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ»

Ἀθήνα 2010

(...) Τί ἔχει λοιπὸν νὰ ὠφεληθῆ ἡ Ἑρμηνεία τῶν ἱερῶν Κανόνων, ἀπὸ ἕνα νομικὸ σύστημα ἑρμηνείας ποὺ ἔχει ἄλλες προθέσεις καὶ ἐξυπηρετεῖ ἄλλους σκοπούς; Ἡ ἀπάντηση θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι σαφῶς ἀρνητική: Τίποτα!. Παρὰ ταῦτα σήμερα πρυτανεύουν ἀντίθετες ἄποψεις. Οἱ ἀσχολούμενοι ἐπιστημονικὰ μὲ τοὺς Ἱεροὺς Κανόνες (Κανονολόγοι) ἀντὶ νὰ μελετήσουν αὐτοτελεῖς τρόπους ἑρμηνείας των προτιμοῦν τὴν «πεπατημένη ὁδὸ» τῶν νομικῶν μεθόδων ἑρμηνείας μὲ κάποιες μεταξύ τους διαφοροποιήσεις πρὸς δύο βασικὰ κατευθύνσεις: Α) Οἱ καθηγητὲς τῶν Νομικῶν

Σχολῶν ποὺ ἐντάσσουν τοὺς Ἱ. Κανόνες στὸ σύστημα τοῦ ἰσχύοντος δικαίου ἀπορρίπτουν ἀνενδοίαστα ὅσους Κανόνες (ἢ σὲ ὅση ἔκταση αὐτοὶ) δὲν συμβιβάζονται μὲ τὴν κρατοῦσα ἔννομη τάξη. Αὐτὴ ἡ μέθοδος ὁδηγεῖ στὴν δημιουργία ἑνὸς Ἐθνικοῦ Δικαίου τῆς Ἑλλαδικῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας. Β) Οἱ καθηγητὲς τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν (στὴν πλειοψηφία τους), χωρὶς τυπικὰ νὰ ἀπορρίπτουν ἢ νὰ τροποποιοῦν τοὺς Ἱ. Κανόνες, τοὺς ἑρμηνεύουν νομικὰ ἔτσι, ποὺ νὰ γίνονται πιὸ εὐέλικτοι καὶ πιὸ προσαρμόσιμοι στὸ σύγχρονο δικαιακὸ σύστημα. Ἡ ἄποψη αὐτὴ δέχεται τυπικὰ τὸν ὑπερεθνικὸ χαρακτήρα τῶν Ἱ. Κανόνων ἀλλὰ τοὺς «συμμορφώνει» πρὸς τὸν τρόπο σκέψεως τῆς κρατοῦσας ἔννομης τάξης. Τοὺς βλέπει ὅμως σὰν ἰδιόμορφα νομικὰ κείμενα καὶ προσδίδει σὲ αὐτοὺς μερικὲς ἀπὸ τὶς ἰδιότητες ποὺ ἔχουν οἱ κοσμικοὶ νόμοι, θεωρεῖ δηλαδὴ τοὺς ἱεροὺς Κανόνες ὡς sui generis νόμους. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ δὲν διστάζουν οἱ θεολόγοι-νομικοὶ νὰ χρησιμοποιήσουν ἀποκλειστικὰ τὶς νομικὲς μεθόδους ἑρμηνείας προκειμένου νὰ τοὺς κατανοήσουν. Ἡ νομικὴ μέθοδος χρησιμοποιεῖται στὴν περίπτωση αὐτὴ ἐπίσης πρὸς δύο κατευθύνσεις: α. στὴν κατανόηση τοῦ νοηματικοῦ περιεχομένου τοῦ κάθε ἱεροῦ Κανόνα καὶ β. στὴν ὀρθὴ ὑπαγωγὴ τῶν διαφόρων κανονικῶν περιστατικῶν στὸν προσήκοντα Κανόνα κατὰ τὴν ἐκδίκαση ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων.

Αὐτὲς οἱ μέθοδοι ἑρμηνείας, ὅπως ἐφαρμόζονται, εἶναι στενόκαρδες, γιατί **ἐξοβελίζουν τὴν Θεία Χάρη κατὰ δύο τρόπους**: Πρῶτον, **ἡ μὲ κτιστὰ μέσα κατανόηση τῶν Πνευματικῶν Νόμων τῆς Ἐκκλησίας δημιουργεῖ τὴν ἐσφαλμένη ἐντύπωση ὅτι οἱ Ἱεροὶ Κανόνες εἶναι ἀνθρώπινα δημιουργήματα, καιρικῆς σημασίας ἀνώφελα γιὰ τὸν σημερινὸ ἄνθρωπο**. Δεύτερον, **παραδίδει τὰ κείμενα αὐτὰ σὲ μιὰ «κάστα» εἰδικῶν, τοὺς θεράποντες τῆς Νομικῆς Ἐπιστήμης**, ποὺ ἀναλαμβάνουν, ὡς δῆθεν ἁρμόδιοι, νὰ τοὺς κατανοήσουν καὶ νὰ τοὺς ἑρμηνεύσουν[1]. **Ὁ χαρισματικὸς χαρακτήρας τοῦ Ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος ἀναιρεῖται καὶ ὁ ρόλος τοῦ Πνευματικοῦ ὑποβαθμίζεται**. Μέσα σὲ αὐτὰ τὰ ἀντικανονικὰ πλαίσια ὁ Ἐπίσκοπος ἢ ἡ Σύνοδος τῶν Ἐπισκόπων ἔχοντας χάσει τὸν Κανονικό τους ρόλο, νὰ ἀποφαίνονται δηλαδὴ μετὰ αὐθεντίας γιὰ κάθε πνευματικὸ καὶ ἐκκλησιαστικὸ ζήτημα, **καταντοῦν ἁπλὰ διοικητικὰ ὄργανα. Ὁ Ἐπίσκοπος εἰδικώτερα γίνεται ἕνας διοικητικὸς προϊστάμενος τοῦ ἱερατείου, ἕνας «ἱερὸς τμηματάρχης» μὲ ἐπὶ πλέον καθῆκον νὰ … λαμπρύνει τὶς πανηγυρικὲς ἐκδηλώσεις καὶ τελετὲς μὲ τὶς φανταχτερὲς στολές του**. **Τὸ ρόλο τοῦ θεματοφύλακα τῶν ἱερῶν Κανόνων, ποὺ ἡ δισχιλιετὴς παράδοση τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐνεπιστεύθη καὶ ποὺ οἱ ἴδιοι οἱ ἱεροὶ Κανόνες τοῦ ἐπιβάλλουν ὡς κύριο ἔργο του, τὸν ἀναλαμβάνουν οἱ φερόμενοι ὡς πλέον εἰδήμονες ἐπιστήμονες- νομικοί**.[2]

Μιὰ πικρὴ γεύση αὐτοῦ τοῦ πλανεμένου δρόμου ποὺ ἔχει πάρει ἡ ἑρμηνεία τῶν ἱερῶν Κανόνων στὶς μέρες μας μπορεῖ νὰ ἀποκτήσει κανεὶς μελετώντας γνωμοδοτήσεις τῆς νομοκανονικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῶν τελευταίων ἐτῶν. Οἱ νομικὲς

δολιχοδρομίες καὶ οἱ λογικοὶ ἀκροβατισμοὶ καταλήγουν σὲ νομοκανονικὲς ἀποφάσεις τόσο ἀντίθετες μὲ ὅσα μέχρι χθὲς γνωρίζαμε ὡς ὀρθά, ποὺ δημιουργεῖ κατάπληξη[3]. Καὶ δυστυχῶς, οἱ Μητροπολίτες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἔχουν τὸ καθῆκον νὰ ὑποταχθοῦν χωρὶς ἀντίρρηση στὰ κελεύσματα αὐτὰ τῶν νομικῶν ... Ἔτσι δημιουργεῖται χιονοστοιβάδα νέων προβλημάτων.

Οἱ νομικὲς αὐτὲς λύσεις δημιουργοῦν ἐπιπλέον σὺν τῷ χρόνῳ ἕνα Ἐθνικὸ Κανονικὸ Δίκαιο σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο οἱ ἴδιοι ἱεροὶ Κανόνες ἔχουν ἄλλη ἔννοια στὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄλλη σὲ ἄλλες Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες ἄλλων χωρῶν. **Καταντοῦμε ἔτσι νὰ δεχθοῦμε τὴν σχετικότητα τῶν ἱερῶν Κανόνων ἀνάλογα μὲ τὴν χώρα, τὴν ἐποχὴ καὶ τὰ κοινωνικοπολιτικὰ συστήματα. Δημιουργοῦμε τελικὰ ἕνα Θετικὸ Κανονικὸ Δίκαιο καὶ ἕνα Χριστὸ μὲ πολλὲς ... ἐθνικὲς ταυτότητες**.

Ἡ νομικὴ μέθοδος λοιπὸν δὲν ἀποτελεῖ τὴν «πανάκεια» στὴν ἐπίλυση τῶν Κανονικῶν Ζητημάτων, ἀλλὰ ἀπαιτεῖται μιὰ ἄλλη μέθοδος ποὺ νὰ συμπλέει μὲ τὸν χαρισματικὸ χαρακτήρα τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος, ἀλλὰ καὶ νὰ δίδει ἐπιτυχεῖς λύσεις στὰ παρουσιαζόμενα Κανονικὰ Προβλήματα.

Ἡ ἀναζήτηση μιᾶς ὀρθῆς μεθόδου ἑρμηνείας τῶν ἱερῶν Κανόνων, μέσα στὰ πλαίσια ποὺ πιὸ πάνω ἀναφέραμε, ἀπαιτεῖ νὰ γνωρίσουμε τὰ εἰδικότερα στοιχεῖα ἐκεῖνα ποὺ διαφοροποιοῦν τὸ Δίκαιο τῶν ἱερῶν Κανόνων ἀπὸ τοὺς Κοσμικοὺς Νόμους. Μετὰ τὴν γνώση αὐτή, νὰ προχωρήσουμε σὲ μιὰ αὐτάρκη καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἱερὰ παράδοση ἀπόπειρα σκιαγράφησης τοῦ τρόπου κατανόησης τῶν ἱερῶν Κανόνων.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. πρβλ. σχετικὴ διήγηση τοῦ Εὐαγγελίου, ὅπου ἐνῶ ὁ Λαὸς ἀνεγνώριζε στὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ τὸν Μεσσία, ἡ τάξη τῶν ἑρμηνευτῶν τοῦ Νόμου ἰσχυριζόταν τὸ ἀντίθετο, ἐπικαλούμενοι τὴν αὐθεντικὴ γνώση τῆς τάξης τους: μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτὸν ἢ ἐκ τῶν Φαρισαίων; ἀλλ᾽ ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον ἐπικατάρατοί εἰσι! (Ἰω. ζ΄ 48-49)

2. Ἀφ᾽ ὅτου οἱ νομικοὶ ἀνέλαβαν τὸ θέμα τῆς ἑρμηνείας τῶν ἱερῶν Κανόνων, ἐδόθη μεγάλη σημασία στοὺς Διοικητικοὺς Κανόνες. Οἱ νομικοὶ δηλαδὴ ἀσχολήθηκαν κυρίως μὲ τὰ διοικητικὰ ζητήματα τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ θέμα τῆς Ποιμαντικῆς ποὺ ἀποτελοῦσε τὸν πυρήνα τῶν Ἱ. Κανόνων ξέφυγε ἀπὸ τὸ Κανονικὸ Δίκαιο καὶ περιῆλθε

σὲ ἄλλη «κάστα εἰδικῶν», τοὺς ἀποκαλουμένους Ψυχολόγους.

3. Μὲ τὶς νέες γνωμοδοτήσεις μποροῦν πλέον οἱ ἱερεῖς ποὺ καθαιρέθηκαν καὶ οἱ παπαδιὲς ποὺ χώρισαν νὰ ξαναπαντρεύονται, οἱ αὐτόχειρες καὶ τὰ ἀβάπτιστα νήπια νὰ κηδεύονται μὲ θρησκευτικὲς τελετές, περιορίσθηκαν τὰ κωλύματα τοῦ γάμου κ.ἄ.

(Στοιχειοθεσία «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ»)

(Πηγή: christianvivliografia.wordpress.com)

ΣΧΕΤΙΚΟ ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ:

Σχέση Ιερών Κανόνων και κοσμικών νόμων